



## JUSTIITSMINISTEERIUM

Riigikohus  
info@riigikohus.ee

Teie 08.07.2022  
Meie 12.09.2022

nr 5-22-3  
nr 10-3/4972

### **Vabariigi Valitsuse arvamuse edastamine põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-22-3**

Tartu Ringkonnakohus tunnistas 25.05.2022. a otsusega kohtuasjas nr 1-20-6533 Vabariigi Valitsuse määruse nr 322 „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ § 5<sup>2</sup> lõike 1 p 2 ja lg 3 PS § 15 lg 2 ja § 152 ls 1 ning põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 4 lg 3 ning § 9 lg 1 alusel põhiseadusega vastuolus olevaks. Kahe viimati nimetatud normi alusel edastas Tartu Ringkonnakohus otsuse Riigikohtule.

Riigisekretäri 08.07.2022 resolutsiooniga tehti justiitsministeeriumile ülesandeks anda Vabariigi Valitsuse nimel arvamus Riigikohtule.

#### **1. Asjaolud ja menetluse käik**

27.04.2022 määrusega uuendas Tartu Ringkonnakohus kriminaalasja ning võimaldas kohtumenetluse pooltel ning ekspertidel esitada arvamus Vabariigi Valitsuse määruse nr 322 „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ § 5<sup>2</sup> lõike 1 p 2 sätestatud kohtupsühhiaatria-kohtupsühholoogia kohtuekspertiisi fikseeritud tasu suuruse ja lõikes 3 sätestatud tasu suurendamise piirangu põhiseaduspärasuse kohta.

Ekspertid pidasid oma arvamuses fikseeritud rahasumma kujul piirangu seadmist eksperdi tasule ebaõiglaseks ekspertide suhtes ning ka selle ekspertiisivaldkonna arengut oluliselt kahjustavaks. Ekspertid taotlesid tehtud ekspertiisi eest kehtestatud tasu kaheteistkordset suurendamist, sest ekspertiisi koostamine oli keerukas ning töömaht suur, ajakulu moodustasid töö materjalide ja erialase kirjandusega, uuringud ekspertiisialusega ning ekspertiisiakti koostamine. Ekspertide sõnul oli ajakulu vältimatu, tagamaks KrMS § 98 lg 2 p-s 3 ja § 107 sätestatud nõuete täitmist.

Tartu Ringkonnakohus leidis, et ekspertidel oli tegemist keeruka ja mahuka asjaga ja kehtiva õiguse kohaselt tuleks kõne alla 1140-eurose ekspertiisitasu määramine. Kriminaalkolleegium leiab, et sedavõrd madala tasu (alla 3 euro tunnis) määramine oleks põhiseadusevastane.

Tartu Ringkonnakohus leidis, et määrusest tulenev madal ekspertiisitasu on põhiseadusevastane rikkudes mitmeid põhiõigusi (sh PS § 10, 16, 20, 28) ja tunnistas Vabariigi Valitsuse määruse nr 322 „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ § 5<sup>2</sup> lõike 1 p 2 ja lg 3 PS § 15 lg 2 ja § 152 ls 1 ning põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 4 lg 3 ning § 9 lg 1 alusel põhiseadusega vastuolus olevaks ning edastas otsuse Riigikohtule.

#### **2. Taotluse lubatavus**

Ringkonnakohus on oma otsuses tuginenud peamiselt argumendile, et antud ekspertiisi puhul oli tegemist keeruka ja aeganõudva ekspertiisiga (kokku 416.4 tundi) ning kehtiva õiguse kohaselt võimalik määratav tasu oleks põhiseadusevastane, mistõttu tuleb Korra vastavaid sätteid kehtetuks tunnistada.

Käesolevas vaidluses on eksperdid pidanud põhjendatuks saada ekspertiisi eest tasu, mis on kaheteistkordne võrreldes sellega, mida Kord ette näeb. Korra § 5<sup>2</sup> lõikes 1 ettenähtud ekspertiisitasud on kehtestatud arvestades tavapäraselt eksperdi tööd ekspertiisi tegemisel, st tavalist ajakulu materjalide läbi töötamiseks ja ekspertiisi tegemiseks. Juhul, kui on tegemist keerukama juhtumiga, on Korra § 5<sup>2</sup> lõikes 3 ettenähtud eriregulatsioon ja võimalus kuni kolm korda määratud tasu suurendada. Seega on arvestatud sellega, et kõik ekspertiisid ei ole ühesuguse töömahu ja keerukusastmega. Kohtuekspertiisiseaduse § 3 defineerib selle, mis on eksperdiarvamus. Nimelt on eksperdiarvamus tõendamisel tähtsa asjaolu kohta tehtud ja ekspertiisiaktis väljendatud kategooriline või tõenäoline eksperdijäreldus. Ekspertiisiakti koostamisele ei ole ettenähtud reegleid, kui palju materjale tuleb selle tegemiseks läbi töötada või kui üksikasjalikult need kirja panna. Siiski tuleb lähtuda mõistlikkuse põhimõttest ning kirja panna konkreetsetes asjades tähtsust omavad küsimused. Vastasel juhul on võimalik ekspertiisiakt põhjendamatult detailseks kirjutada ja kulutada sellele ebamõistlikult palju ressursse. Praegusel juhul puudub teadmine selles osas, kas tehtud ekspertiisile on kulutatud ebamõistlikult palju aega ja kas kogu selles sisalduv info on asjakohane.

Ringkonnakohus on oma määruuses samuti märkinud, et nõ minimaalne ekspertiisiakti valmimisele kuluv aeg võiks olla 20 tundi, keskmine või keerukam 30-40 tundi ja kompleksekspertis 60 tundi. Käesoleva vaidluse keskmises oleva ekspertiisiakti tegemiseks on eksperdid väidetavalt kulutanud kumbki 208,2 tundi, kokku seega 416,4 tundi. See on ligi 7 korda rohkem, kui ringkonnakohtu poolt viidatud tavapärane aeg. Eksperdid on põhjendanud sellist tundide mahtu vaid vajadusega tagada KrMS § 98 lg 2 p-s 3 ja §-s 107 sätestatud nõuded ning esitanud ekspertiisiasutusele tabeli, kust nähtub erinevatele tegevustele kulutatud tundide arv. Mingit sisulist põhjendust, miks oli vajalik konkreetsetes asjades sellisel hulgal töötunde teha, ei ole esitatud ja ringkonnakohus ei ole seda ka oma lahendis analüüsinud, vaatamata sellele, et ekspertiisi eest küsitava tasu põhjendamatule suurusele viitab vaidlusaluses asjas ka ekspertiisialune, kellelt ekspertidele makstav summa on välja nõutud. Seega, kui ei ole hinnatud, kas kõne all oleval juhul oli põhjendatud kulutada ekspertiisile 7 korda rohkem aega kui ringkonnakohtu poolt viidatud tavapäraselt 60 tundi, ei ole võimalik hinnata, kas Korra § 5<sup>2</sup> lg 1 p 2 ja lg 3 ettenähtud piirid ekspertiisitasudele on antud vaidluse lahendamiseks asjakohased normid. Tegemist on olulise asjaoluga, sest ühe kaaluka argumendina toob ringkonnakohus välja, et kõnesoleval juhul jääb ekspertide teenistus alla miinimumpalga: alla 3 euro tunnis (vt otsuse p 220). Kui lähtuda aga ringkonnakohtu poolt välja toodud keskmisest mõistlikust ajast (60 tundi) ja kui oleks arvestatud kolmekordne ekspertiisitasu ehk  $3 \times 380 = 1140$  eurot, oleks tunnitasu 19 eurot, so enam kui viiekordne miinimumpalk. Kusjuures alates 2022. aasta jaanuarist on eriarsti kollektiivlepingujärgne minimaalne tunnipalk 16,2 eurot.<sup>1</sup>

Tulenevalt eelnevast ei ole Justiitsministeeriumi hinnangul võimalik käesolevas asjas Tartu Ringkonnakohtus tuvastatud asjaolude pinnalt asuda seisukohale, et Korra § 5<sup>2</sup> lg 1 p 2 ja lõige 3 on põhiseadusega vastuolus ja tuleb kehtetuks tunnistada. Justiitsministeeriumi hinnangul on ringkonnakohus jätnud tuvastamata asja lahendamiseks olulise tähtsusega asjaolud. Tegemist on puudusega, mida Riigikohtul ei ole võimalik põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses kõrvaldada, kuna Riigikohus ei lahenda põhiseaduslikkuse järelevalve korras esialgse kohtuasja esemeks olevat õigusvaidlust ega tuvasta esialgse kohtuasja menetlemisel tuvastatavaid faktilisi asjaolusid<sup>2</sup>. Kuna ringkonnakohus ei ole välja selgitanud kõiki asjaolusid, mis on vajalikud normi põhiseaduspärasuse hindamiseks, ei saa võtta seisukohta, kas vaidlustatud säte on kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv. Eelnevast tulenevalt tuleb taotlus jätta PSJSK § 11 lg 2 alusel läbi vaatamata<sup>3</sup>.

### **3. Arvamus**

Juhul, kui Riigikohus peab taotlust lubatavaks, palub Justiitsministeerium Riigikohtul jätta taotlus rahuldamata.

<sup>1</sup> <https://haiglateliit.ee/kollektiivleping/2021-2022-kollektiivleping/>

<sup>2</sup> Vt PSJK 9. detsembri 2008. a määrus asjas nr 3-4-1-15-08, p 19.

<sup>3</sup> Vt nt RK PSJK määrus asjas nr 3-4-1-15-08, p 20; RK PSJK määrus asjas nr 3-4-1-22-15, p 47-48; RK PSJK määrus asjas nr 5-17-42, p 40.

Tartu Ringkonnakohus on oma otsuses viidanud erinevatele põhiseaduse paragrahvidele, millega on kohtu hinnangul Korra § 5<sup>2</sup> lõike 1 punktis 2 ja lõikes 3 nimetatud regulatsioon vastuolus: PS §-d 10, 16, 20, 28 ja 32. Normikontrolli raames saaks hinnata, millised ekspertide põhiseaduslikud väärtused saavad riivatud. Samas näib ringkonnakohus eitavat kaebajate omandipõhiõiguse riivet argumendil, et ekspertiisi teostamine määruses sätestatud tasumäärade alusel oli vabatahtlik (vt otsuse p 220-221). Otsust selle kohta, kas Korra viidatud sätted on põhiseadusega vastuolus seetõttu, et nad rikuvad PS § 10, 16, 20, 28 ja 32, ei ole konkreetse normikontrolli raames võimalik teha, sest sel juhul peaks hindama Korra vaidlusaluste sätete kooskõla kõikide nimetatud sätetega ning viidatud sätted puudutavad laiemalt üldsust, mitte kaebajate õigusi või nende õiguste võimalikku riivet. Tulenevalt eelnevast ei ole võimalik hinnata Korra § 5<sup>2</sup> lg 1 p 2 ja lõike 3 kooskõla põhiseadusega lähtuvalt isikute õiguste riivist, sest riive on teistele isikutele kaudne. Seega tuleks konkreetse normikontrolli raames hinnata seda, kas vaidlustatud sätted riivavad ekspertide õigusi, kes oma õiguste kaitseks kohtu poole pöördusid.

Viimaks märgime ka seda, et ringkonnakohtu resolutsioonis kirjeldatud viisil sätete kehtetuks tunnistamine ületaks konkreetse normikontrolli piire. Ringkonnakohus on tunnistanud kehtetuks Korra § 5<sup>2</sup> lg 1 p 2 ja lg 3, kusjuures resolutsioonis ei märgita, mis osas nimetatud sätted ringkonnakohtu arvates põhiseadusvastased on. Mõõname, et nimetatud sätete põhiseadusvastaseks tunnistamine võiks võimaldada tasu kindlaksmääramist Korra § 4 lg 1 ls 1 alusel nii, nagu ringkonnakohus on viidanud oma otsuse p-s 227. Samas on ringkonnakohus jätnud tähelepanuta, et põhiseadusvastaseks tunnistatud Korra § 5<sup>2</sup> lg 3 kohaldub ka Korra § 5<sup>2</sup> lg 1 p-des 1, 3 ja 4 sätestatud fikseeritud ekspertiisitasudele, mida ringkonnakohus mõistetavalt põhiseadusvastaseks ei tunnistanud. Selline käsitlus tooks kaasa olukorra, kus küll kohtupsühhiaatria-kohtupsühholoogia kompleksexpertiisi puhul saaks lähtuda Korra § 4 lg 1 ls-st 1, kuid Korra § 5<sup>2</sup> lg 1 p-des 1, 3 ja 4 nimetatud ekspertiisides tuleks endiselt lähtuda jõus olevatest fikseeritud määradest (vastavalt 255 eurot, 380 eurot ja 125 eurot) ning Korra § 5 lg 3 kehtetuse tõttu ei oleks võimalik neid tasusid edaspidi kolmekordselt tõsta, mis asetaks viidatud ekspertiisiliikide teostajad senisega võrreldes kehvemasse olukorda. Eeltoodut silmas pidades saanuks ringkonnakohus tunnistada Korra § 5<sup>2</sup> lg 3 põhiseadusvastaseks vaid osas, milles see puudutab kohtupsühhiaatria-kohtupsühholoogia kompleksexpertiisi.

Lugupidamisega

*(allkirjastatud digitaalselt)*

Lea Danilson-Järg  
Minister